

πρόταση για εναλλαχτικές κοινότητες

πιερης χατζηπιερης

Ο πολιτισμός μας καυχιέται ότι έχει καταργήσει τον θεσμό της δουλείας εδώ και μερικούς αιώνες. Είναι όμως έτσι τα πράγματα; Γιατί δεν λέμε «θα πάω στην εργασία μου» ή «στην απασχόλησή μου» και λέμε «θα πάω στην δουλειά μου».

Η δουλειά σημαίνει δουλεία με σκοπό να βγουν χρήματα για όσο το δυνατόν περισσότερες ανέσεις και πράγματα που καταναλώνονται. Κι αν νομίζει κάποιος ότι είναι ικανοποιημένος, οι διαφημίσεις του δημιουργούν καινούργιες ανάγκες οπότε πρέπει να βρει και δεύτερη δουλειά και ο φαύλος κύκλος δεν τελειώνει ποτέ.

Κι όμως αν σκεφτεί κάποιος τις πιο ευτυχισμένες του στιγμές θα ανακαλύψει πως ελάχιστη σχέση έχουν με τα αντικείμενα που αποκτήθηκαν ή καταναλώθηκαν. Αυτές οι στιγμές έχουν περισσότερη σχέση με τον έρωτα που νοιώσαμε για κάποιο πρόσωπο, με το συναίσθημα που νοιώσαμε για κάτι που δημιουργήθηκε από μας, με την πληρότητα που μας έδωσε η αίσθηση ότι λειτουργούμε μέσα στους ρυθμούς της φύσης ή ακόμα και το γέλιο σε μια φιλική συντροφιά.

Αυτό το γεγονός που βγαίνει μέσα στην προσωπική ζωή του καθενός, δημιουργεί την υποψία πως η νοοτροπία της κατανάλωσης, της ιδιοκτησίας και της εξουσίας που θεμελιώνουν τις σημερινές κοινωνίες, **δεν είναι παρά υποκατάστατα της ερωτικής σχέσης με τη Φύση.**

Όταν λέμε φύση δεν εννοούμε μόνο «το πράσινο λιβάδι με το γάργαρα νερό» ή «τα ματοβαμμένα δειλινά στη γαληνεμένη θάλασσα». Φύση πρώτα απ' όλα είναι το ίδιο μας το σώμα και η σχέση του με τον περιβάλλοντα κόσμο. Είναι η λειτουργικότητα χωρίς συγκεκριμένη Αρχή, είναι η αλληλεπίδραση των ζωντανών πλασμάτων φύση είναι η εξαίρεση στον νόμο της αύξησης της εντροπίας.

Ολ' αυτά λέγονται όχι για να δώσουμε μια μυστηριακή όψη της φύσης, αλλά για να υπενθυμίσουν ότι τα λόγια δεν μπορούν να την περιγράψουν. Είναι περισσότερο ζήτημα συναισθημάτων που προέρχονται από τα βιώματα και τις εμπειρίες.

Μπαίνει όμως το ερώτημα: πότε και γιατί έγινε αυτή η απομάκρυνση από τους φυσικούς ρυθμούς;

η απομάκρυνση αποτους φυσικούς ρυθμους

Στην έρημο Καλαχάρι υπάρχει μία από τις τελευταίες φυλές στον κόσμο που δεν έχει ανακαλύψει ακόμα την γεωργία. Είναι η φυλή των Βουσμάνων που ο αριθμός τους τώρα είναι γύρω στα 1800 άτομα. Αυτοί οι άνθρωποι μαζεύουν την τροφή τους από τη φύση είτε κυνηγώντας είτε συλλέγοντας καρπούς και βολβούς. Η απασχόλησή τους με την εξεύρεση τροφής είναι η βασική τους ασχολία που όμως γι' αυτούς είναι η πιο σημαντική κοινωνική δραστηριότητα. Οι Βουσμάνοι δεν αποθηκεύουν τροφή ή αγαθά —εκτός από το νερό—μια και έχουν εμπιστοσύνη στο περιβάλλον που ζουν. Ξέρουν ότι η φύση τους προμηθεύει ότι χρειάζονται.

Οι άνθρωποι αυτοί δεν ξέρουν την έννοια της ιδιοκτησίας παρά μόνο σε προσωπικά αντικείμενα που κι αυτά τα δανείζουν με την πρώτη ευκαιρία. Ο άνθρωπος όμως είναι ελευθεριακός από τη φύση του. Μπορούμε να φανταστούμε τον κάθε άνθρωπο να περιβάλλεται από ένα κύκλο που το μέγεθος του καθορίζει το περιβάλλον που επηρεάζει γύρω του. Πολλές φορές αυτοί οι κύκλοι τέμνονται και τότε αρχίζουν οι συγκρούσεις. Οι Βουσμάνοι τσακώνονται με τελετουργικό τρόπο, όπως στην ερωτική

μάχη μεταξύ δύο αρσενικών ελαφιών που ποτέ δεν φτάνουν στο σημείο να σκοτωθούν μεταξύ τους. Όταν η ένταση γενικευθεί στην κοινότητα τότε οι γυναίκες, που ίσως αντιλαμβάνονται αμέσως τους αρνητικούς κραδασμούς, μαζεύονται το βράδυ, ανάβουν φωτιά και αρχίζουν να παίζουν τα τύμπανα. Αρχίζει τότε ένας ολονύκτιος χορός ο οποίος καταλήγει σε γενική έκσταση. Την επομένη μέρα η ένταση έχει ιεξαφανισθεί.

Βλέποντας πως λειτουργούν σήμερα οι Βουσμάνοι αλλά και οι υπόλοιπες τροφοσυλλεκτικές κοινότητες που λειτουργούν σήμερα μπορούμε να βγάλουμε συμπεράσματα για το πως ήταν η ζωή πριν από τη γεωργική επανάσταση, δηλαδή πριν την ανακάλυψη της γεωργίας που έγινε πριν δέκα χιλιετηρίδες περίπου.

Μπαίνει όμως το ερώτημα: Αφού ο άνθρωπος ζούσε τόσο καλά σαν τροφοσυλλέκτης και κυνηγός γιατί έγινε γεωργός;

Η απάντηση δεν είναι ούτε απλή ούτε σίγουρη. Αρκετοί ανθρωπολόγοι πιστεύουν ότι τα πράγματα έγιναν περίπου ως εξής:

Οι τροφοσυλλέκτες προγονοί μας ζούσαν σε κοινότητες που ήταν οργανικά δεμένες με τη φύση. Ο αριθμός των ατόμων κάθε κοινότητας έμενε σταθερός όχι τόσο από την παιδική θνησιμότητα ή τους θανάτους από τις «αντίξοες συνθήκες» -πράγμα που γενικώς πιστεύεται από τον σημερινό άνθρωπο- αλλά από τον έλεγχο των γεννήσεων. Οι τροφοσυλλεκτικές κοινότητες με φυσικούς (διάφορα βότανα) ή κοινωνικούς τρόπους κατάφεραν να κρατούν τον αριθμό τους σταθερό, πράγμα που ήταν ζωτικής σημασίας για την επάρκεια τροφής.

Οι εποχές των παγετώνων έφεραν τρομακτικές αλλαγές στο περιβάλλον που είτε οδήγησε τους ανθρώπους να μετακινηθούν είτε τους εξανάγκασε σε μια βίαιη διαφοροποίηση της σχέσης τους με το περιβάλλον. Αυτό είχε σαν συνέπεια την απώλεια της ισορροπίας και της οργανικής σχέσης με το χώρο που ζούσαν η οποία ήταν βασική προϋπόθεση για τον έλεγχο των γεννήσεων. Άρχισε επομένως η αύξηση του πληθυσμού.

Με την αύξηση του πληθυσμού από τη μια και την ως ένα βαθμό αποξένωσή του από το περιβάλλον ο άνθρωπος δεν μπορούσε να παραμείνει τροφοσυλλέκτης διότι είτε δεν ήξερε πια τι να φάει είτε αυτά που έβρισκε δεν αρκούσαν για όλους.

Βάσει της φυσικής επιλογής, ο άνθρωπος έπρεπε να εξαφανισθεί αφού αυτές οι αλλαγές που τον οδήγησαν σε μειονεκτική θέση στο περιβάλλον του συνέβησαν τόσο γρήγορα που δεν πρόλαβε να προσαρμοστεί βιολογικά. Ο άνθρωπος όμως κατάφερε να επιβιώσει διότι προσαρμόστηκε πολιτιστικά: από τροφοσυλλέκτης-κυνηγός έγινε γεωργός. Με την γεωργία μπορούσαν να τραφούν πολύ περισσότεροι άνθρωποι από ένα συγκεκριμένο χώρο.

Σ' αυτή την αλλαγή βοήθησε και ένα τυχαίο γεγονός που έγινε στη Φύση πριν περίπου δέκα χιλιετηρίδες: η εμφάνιση του σιταριού. Παλαιότερα υπήρχε ένα είδος σιταριού το οποίο παρασυρόταν από τον άνεμο όταν ωρίμαζε. Εκείνη την εποχή παρουσιάστηκε το σιτάρι που ξέρουμε σήμερα, στην περιοχή της Μεσοποταμίας, το οποίο όταν ωρίμαζε έπεφτε στο ίδιο σημείο που ήταν βλαστημένο το φυτό από το οποίο προήλθε ο σπόρος.

Αυτό το γεγονός ήταν καταστροφικό για το ίδιο το φυτό μια και λιγότευαν οι δυνατότητες αναπαραγωγής του. Ήταν όμως ιδανικό για τον άνθρωπο ο οποίος, μπορούσε να το μαζεύει ξεχωρίζοντάς το από τα ελαφρότερα συστατικά του, τα άχυρα.

η εμφάνιση της ιδιοκτησίας

Το ξεκίνημα της γεωργίας σήμανε και το ξεκίνημα του πολιτισμού. Ο άνθρωπος εγκαταστάθηκε σε χωριά και πόλεις κτισμένες ενώ προηγουμένως οι κοινότητες των τροφουσλλεκτών ήταν μετακινούμενες. Από τη στιγμή που εγκαταστάθηκε άρχισε να δημιουργείται η έννοια της ιδιοκτησίας: Το σπίτι μου, το χωράφι μου, το σιτάρι μου. Πολλές φορές υπήρχε περίσσεμα τροφής οπότε οι πιο έξυπνοι ή οι πιο δυνατοί μπορούσαν να τρώνε χωρίς να δουλεύουν. Κάπως έτσι ξεκίνησε η εξουσία και η ιεραρχία.

Η παραγωγή της τροφής γινόταν με πολύ μεγαλύτερο κόπο απ' ότι προηγουμένως. Αυτό σημαίνει πως η επιβίωση έπαψε να είναι ευχάριστη απασχόληση όπως το κυνήγι και το μάζεμα των μανιταριών, αλλά χρειάζεται μόχθο και η καλλιέργεια της γης γίνεται μια δύσκολη χειρονακτική εργασία που ο καθένας προσπαθεί ν' αποφύγει αν μπορεί. Όμως νομίζω πως η σχέση εκμετάλλευσης δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της αλλαγής στο τρόπο εργασίας: Όταν ζούσαμε σε αρμονία με τις λειτουργίες της φύσης ήμασταν ένα κομμάτι από το συνεχές γίνεσθαι. Τότε ζούσαμε το παρόν χωρίς να έχει τόση σημασία το μέλλον. Η σχέση εκμετάλλευσης, προϋποθέτει υπολογισμό και ο υπολογισμός προϋποθέτει αποστασιοποίηση από τη ροή των πραγμάτων. Όταν ο άνθρωπος εγκαταστάθηκε σε μόνιμους χώρους καλλιεργώντας τη γη έχασε τη θέση του από το συνεχές γίνεσθαι των λειτουργιών της φύσης. Άρχισε να λογαριάζει τις συνέπειες των πράξεών του αφού πια δεν μπορούσε να 'χει εμπιστοσύνη στο γεγονός ότι η Φύση θα τον προμήθευε απλόχερα ότι είχε ανάγκη για τροφή. Άρχισε με λίγα λόγια να σκέπτεται το μέλλον και οι πράξεις του παρόντος να σκοπεύουν στο μέλλον. Αυτό το χάσιμο του παρόντος για χάρη του μέλλοντος σήμαινε και το χάσιμο της χαράς του παιγνιδιού και της ερωτικής στάσης απέναντι στη ζωή. Αυτό ακριβώς το γεγονός πιστεύω ότι οδήγησε στις σχέσεις εκμετάλλευσης, στην ιεραρχία, την εξουσία και την ιδιοκτησία που λειτουργούν πια σαν υποκατάστατα της ερωτικής σχέσης των ανθρώπων μεταξύ τους και του ανθρώπου με το περιβάλλον του.

Όλα αυτά που ειπώθηκαν δημιουργούν ίσως την εντύπωση πως το τραγούδι παίχτηκε και χάθηκε ακριβώς στην μετάβαση από τις τροφουσλλεκτικές κοινότητες στις γεωργικές. Είναι γεγονός ότι χάσαμε την πηγαία αθωότητα και την αγνότητα όμως κερδίσαμε και μερικά άλλα: η αποστασιοποίηση από τη φύση μας βοήθησε να καταλάβουμε καλύτερα τις λειτουργίες της, μια διαδικασία που συνεχίζεται μέχρι σήμερα με την συνεχή ανακάλυψη των μυστικών της φύσης. Ένα σημαντικό όφελος νομίζω ότι είναι η δυνατότητα να φανταζόμαστε και να δημιουργούμε. Η δημιουργική φαντασία είναι ακριβώς η προϋπόθεση για βελτίωση των ανθρώπων και των καταστάσεων.

Η αποστασιοποίηση από το συνεχές γίνεσθαι έφερε επίσης την δυνατότητα της συνείδησης. Δηλαδή για πρώτη φορά ο άνθρωπος είχε την δυνατότητα να δει τον εαυτό του σαν ένα μικρό ολόκληρο κόσμο. Βεβαίως όλα αυτά είναι δυνατότητες που ανοίχθηκαν μπροστά στον άνθρωπο. Ελάχιστες στιγμές στην ζωή των περισσότερων ανθρώπων ή ελάχιστοι άνθρωποι για μεγάλα χρονικά διαστήματα ένοιωσαν την χαρά της δημιουργικής φαντασίας, την πληρότητα της συνείδησης ή το δέος μπροστά στις λειτουργίες της Φύσης. Η πλειοψηφία των ανθρώπων στις γεωργικές κοινωνίες έζησε με καθοριστικές επιδράσεις από τα αρνητικά στοιχεία του πολιτισμού.

Το συμπέρασμα που βγαίνει αβίαστα από την πιο πάνω μικρή ιστορία της μετάβασης από τις τροφουσλλεκτικές κοινωνίες, στις γεωργικές είναι ότι ο άνθρωπος δεν είναι από τη φύση του ιδιοκτήτης και κατά συνέπεια εκμεταλλευτής και εξουσιαστής. Η ανθρώπινη κοινωνία αναγκάστηκε να προσαρμοστεί σε συνθήκες που τις επιβλήθηκαν για να επιβιώσει. Η απομάκρυνση λοιπόν από τους ρυθμούς της Φύσης δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιου προπατορικού αμαρτήματος αλλά αποτέλεσμα παραγόντων εξωτερικών.

Η πορεία της ανθρωπότητας από την εποχή της ανακάλυψης της γεωργίας είναι μια συνεχής εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και αλλοίωσης του περιβάλλοντος. Όσο μεγαλύτερες «παραγωγικές» δυνάμεις είχε στα χέρια του τόσο η επέμβαση του ήταν δυναμικότερη. Αποκορύφωμα

αυτής της πορείας ήταν η βιομηχανική επανάσταση, η οποία πολλαπλασίασε τα μέσα και την τεχνολογία που κατείχε μέχρι εκείνη τη στιγμή ο άνθρωπος.

Είδαμε μέσα σε δύο αιώνες ένα βιασμό του Φυσικού περιβάλλοντος με σκοπό την εξυπηρέτηση των δόθεν αναγκών του ανθρώπου. Ήδη διανύουμε με ιλιγγιώδης ρυθμούς την μεταβιομηχανική επανάσταση, την επανάσταση της πληροφορικής. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ενώ από την γεωργική επανάσταση μέχρι την βιομηχανική χρειάστηκαν 10 χιλιετίδες, από την βιομηχανική μέχρι την επανάσταση των κομπιούτερς χρειάστηκαν μόλις δύο αιώνες.

Και στις δύο επαναστάσεις που προηγήθηκαν παρατηρήθηκε μια ραγδαία αύξηση του πληθυσμού αμέσως μετά. Ίσως για τον ίδιο λόγο που στις τροφοσυλλεκτικές κοινότητες αυξήθηκε ο πληθυσμός όταν βρέθηκαν σε ξένο περιβάλλον.

Ο πληθυσμός της γης είναι ήδη 5 δισεκατομμύρια, ένα νούμερο που θέτει αμέσως στο επίπεδο της ουτοπίας, κάθε πρόταση για συνολική επιστροφή στις τροφοσυλλεκτικές κοινότητες. Όμως μιλώντας σε μικρή κλίμακα μπορούν να γίνουν πολλά.

οι εναλλαχτικές κοινότητες

Οι κοινωνίες αναπτύσσονται με τους δικούς τους ρυθμούς και καμμία θεωρία δεν κατάφερε να αντιστρέψει ή έστω να σταματήσει την βίαιη επέμβαση του ανθρώπου στο περιβάλλον. Μπορεί όμως σε μικρή κλίμακα ν' αρχίσει η αντίστροφη πορεία. Όλα τα εναλλακτικά κινήματα που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια κυρίως στην Δυτική Ευρώπη δείχνουν ότι οι νέοι άνθρωποι αμφισβητούν στην πράξη τις αξίες του καταναλωτισμού, της εξουσίας, της ιδιοκτησίας και της εκμετάλλευσης που στηρίζουν τα σύγχρονα κοινωνικοοικονομικά συστήματα.

Ένα κομμάτι του εναλλακτικού κινήματος είναι οι εναλλακτικές κοινότητες. Κοινότητες νέων ανθρώπων που στηρίζονται στην συνεργασία, στην αυτάρκεια σε τροφή και πολιτισμό, στην ισοτιμία και στην έλλειψη ιεραρχίας. Οι κοινότητες αυτές φυσικά δεν είναι τροφοσυλλεκτικές, αλλά ασχολούνται με την πρωτογενή παραγωγή.

Ένας καθοριστικός παράγοντας που έκανε δυνατή την λειτουργία τέτοιων κοινοτήτων είναι η τεχνολογία και κυρίως οι ήπιες μορφές της: (ανεμόμυλοι, ηλιακοί συλλέκτες, βιομάζα), έτσι η γεωργική απασχόληση έπαψε να ταυτίζεται με τον μόχθο. Εξάλλου η ύπαρξη συνείδησης που αποκτήθηκε με την πορεία της ανθρωπότητας μέσα από τους αιώνες μπορεί να αποτρέψει τα μέλη της κοινότητας να δημιουργούν σχέσεις εκμετάλλευσης εξουσίας και ιεραρχίας μεταξύ τους.

Καλά ολ' αυτά που έγιναν στην Ευρώπη αλλά εδώ πέρα τι γίνεται; Νομίζω πως ο τόπος μας έχει τις προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν αυτές οι κοινότητες. Στο κάτω κάτω οι άνθρωποι που έζησαν στον ίδιο χώρο για αιώνες έζησαν κοινοτικά και σε πολύ μεγάλο βαθμό ελευθεριακά. Η λειτουργία μιας παραγωγής χωρίς ιεραρχία προϋποθέτει συναισθηματική σχέση μεταξύ των ανθρώπων και ευτυχώς, οι άνθρωποι στον τόπο μας δεν έχουμε χάσει ακόμα το συναίσθημα, κάτι που στην Ευρώπη υποχωρεί συνεχώς παραχωρώντας τόπο στον ορθολογισμό.

Το γεγονός ότι στην Κύπρο δεν έχουν ξεκινήσει αυτές οι προσπάθειες ή αν ξεκίνησαν ατόνισαν οφείλονται σε 3 κυρίως παράγοντες. Ο πρώτος είναι η έλλειψη γνώσεων που έχουν σχέση με την πρωτογενή παραγωγή. Δηλαδή οι νέοι που ξεκινούν από την πόλη για να εγκατασταθούν και να ζήσουν σ' ένα χωριό, δεν ξέρουν πως να καλλιεργήσουν την γη, πως να ασχοληθούν με την κτηνοτροφία ή πως να χρησιμοποιήσουν την ενέργεια του ήλιου της βιομάζας ή του ανέμου.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η αρχική οικονομική ενίσχυση που χρειάζονται για να φτιάξουν τα

στοιχειώδη για να ζήσουν ή να παράγουν.

Ο τρίτος παράγοντας είναι η έλλειψη εμπειριών πάνω στον ελευθεριακό τρόπο παραγωγής και συνεργασίας. Δηλαδή το να αποφασίζουν αυτοί που παράγουν είναι μια εμπειρία πρωτόγνωρη για όλους μας. Χρειάζεται πολύς προσωπικός αγώνας για να περιοριστεί η τάση για επιβολή και εξουσία που κουβαλά ο καθένας μαζί του ζώντας και μεγαλώνοντας στην σημερινή κοινωνία.

Είμαστε τώρα σε θέση να προτείνουμε μια λύση που θα περιορίσει τα προβλήματα που εμποδίζουν την ανάπτυξη αυτών των κοινοτήτων. Πιστεύουμε πως πρέπει να γίνει μια πρότυπη κοινότητα όπου θα υπάρχουν οι γνώσεις για εναλλακτική τεχνολογία. Εκεί θα μπορούν οι νέοι που τους ενδιαφέρει να ζήσουν εναλλακτικά, να φιλοξενηθούν συμμετέχοντας στις διαδικασίες της κοινότητας και να αποκτήσουν γνώση για τις εναλλακτικές τεχνολογίες που τους είναι απαραίτητες για να ζήσουν.

Ποιοι και ποιές όμως θα ξεκινήσουν αυτή την προσπάθεια; Το κείμενο αυτό μπορεί να θεωρηθεί σαν μια πρόσκληση.

[Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Εντός των Τειχών \(Τεύχος 28\), Δεκαετία 1980-1989, 1987, 1988, Λευκωσία, Λευκωσία \(νότια\), Οικολογία](#)

From:

<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο

Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:entostonteixon:no_28:alternataive

Last update: **2025/07/15 13:46**

